

MEMÒRIES DE L'EXILI: TERESA JUVÉ

PROPOSTA
DIDÀCTICA
4 ESO

La Guerra civil
espanyola
1936-1939
Fugir de la
dictadura
franquista

MEMÒRIES DE L'EXILI: TERESA JUVÉ

PROPOSTA
DIDÀCTICA

Fundació Josep Pallach
Fundació Paco Candel

Autores: Isabel Antúnez Vitales i Roser Bagué Paretas
Edició: Novembre 2018

Material educatiu i didàctic a utilitzar a partir de visionar el següent documental:

Títol: Memòries de l'exili: Teresa Juvé

Direcció i realització: Enric Asensio

Guió i continguts: Pere Baltà

Edició i postproducció: Jordi Morraja i Enric Asensio

Fotografies: Família Pallach/Juvé

Arxiu documental: Josep M. Soler

Fons musical: Amadeu Vives (L'emigrant), Raimon (Al vent)

Any: 2018

Durada: 40'

Adreça: www.fundaciopallach.cat i a www.fundaciocandel.org/

ÍNDEX

Introducció	4
Objectius d'aprenentatge	5
Treball previ a la visualització del documental	6
Treball posterior a la visualització del documental	6
Treball en grup sobre el documental	7
Proposta de sortides	14
Lectura relacionada amb el document audiovisual	14

INTRODUCCIÓ

Ben entrat el segle XXI, el fantasma de la diàspora i l'exili ha tornat a preocupar a l'Europa de la societat del benestar. Arriben onades de refugiats procedents de les guerres de la propera Àsia Menor. Es diria que no hem après la lliçó o que hem oblidat el patiment dels nostres avantpassats.

És precisament per refermar la memòria, que volem presentar aquest documental que expressa les vivències d'una dona valenta, que va viure el patiment de l'exili de la Guerra Civil a Espanya i que a hores d'ara recorda amb claredat als seus 96 anys.

Mantenir fresca la memòria històrica ens pertany a nosaltres. Un poble que no coneix els fets que han sigut transcendents per encaminar un model de societat, no és capaç de construir-ne una de més justa i democràtica.

OBJECTIUS D'APRENENTATGE

- Valorar la importància de la utilització de fonts originals. (En aquest cas les vivències d'una persona).
- Reflexionar i participar en un debat per poder explicar un context històric.
- Buscar informació a les xarxes, tractament de la informació de la premsa digital per poder entendre millor el món amb esperit crític.
- Comparar diversos fets històrics de la Guerra Civil espanyola i el franquisme amb l'actualitat.
- Despertar l'interès per conèixer les causes de la Guerra Civil i quines van ser les conseqüències.
- Reflexionar i fer propostes per resoldre la situació dels refugiats i exiliats.
- Conèixer la relació de la Guerra Civil amb la Segona Guerra Mundial.
- Conèixer els motius que porten a una persona a exiliar-se i les conseqüències.
- Conèixer i valorar la tasca de la Resistència durant l'ocupació nazi.
- Conèixer la integració de molts exiliats a la vida francesa o altres països i reflexionar amb situacions similars actuals.
- Desenvolupar la competència comunicativa.

TREBALL PREVI A LA VISUALITZACIÓ DEL DOCUMENTAL DE TERESA JUVÉ

A partir de les preguntes dels interessos dels joves sobre la Guerra Civil Espanyola i el franquisme, preguntar als avis, besavis o persones que coneguin, les vivències o anècdotes referents a l'època.

- Què saben els alumnes de l'exili republicà i de l'actual?
- Formulació de supòsits de la vida a l'exili.

TREBALL POSTERIOR A LA VISUALITZACIÓ DEL DOCUMENTAL

El documental es pot visionar per parts segons els apartats del treball. (Requereix visualització prèvia del professorat anotant el minut de cada apartat).

SECCIONS DE TREBALL :

- 1- LA DESBANDADA O EL LLARG CAMÍ DE L'EXILI
- 2- LA II GUERRA MUNDIAL, la invasió alemanya
- 3- LA RESISTÈNCIA
- 4- INTEGRACIÓ A LA VIDA FRANCESA
- 5- RETORN A CATALUNYA
- 6- L'EXILI AL MÓN; AVUI

Cada grup pot treballar una secció i després fer una posada en comú, o es poden realitzar tots els apartats segons convingui.

TREBALL EN GRUP SOBRE EL DOCUMENTAL DE TERESA JUVÉ

<i>ÀMBIT CIÈNCIES SOCIALS</i>	
<i>DIMENSIÓ HISTÒRICA, CULTURAL I CIUTADANA</i>	
<i>Competències i activitats:</i>	
APARTAT 1 LA DESBANDADA O EL LLARG CAMÍ DE L'EXILI	
C1	<ul style="list-style-type: none"> - Marcar en un mapa el recorregut que va fer la Teresa Juvé i la seva família durant el seu viatge a l'exili. - Situar els Camps d'Argelès, lloc a on van portar al seu pare i germà. - Situar l' Hospital de Moulins, on van viure una temporada.
C13	<ul style="list-style-type: none"> - Fer una breu descripció de l'hospital i de com vivien. - Reflexionar i descriure quins valors humans es manifesten en aquesta situació.
C2	<ul style="list-style-type: none"> - Comentar aquest text: "Aquell dia cinc de febrer van començar a bombardejar la petita ciutat, Figueres. Per totes les carreteres anaven arribant tropes de retirada; que passaven de llarg; camí de la frontera. Miràvem amb enveja els camions carregats de gent; que podien rodar. A nosaltres quatre només ens quedaven les cames per caminar: havíem renunciat a les maletes i a tot el que portaven a dins. Només ens havíem quedat les mantes. Embolicats amb elles ja havíem adquirit l'estampa del que érem: els vençuts". <i>L'aiguamort a la ciutat. de Teresa Juvé. pàg: 23.</i> - Quines frases o paraules expressen el sofriment i la solitud? - Qui eren els vençuts? - Comentar els motius de l'exili.
C4	En el reportatge; la Teresa explica la baixada del tren a Portbou i la separació del seu germà.

	<ul style="list-style-type: none"> - Empatitzar amb aquesta família i reflexionar sobre els sentiments que devien tenir en aquells moments. - Escriure un llistat de sentiments que podrien definir la situació.
C10	<p>Recuperem la memòria històrica. Actualment, es conserva a prop d'Argelés, les restes del camp de refugiats a Ribesaltes.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Buscar informació d'aquest lloc: com es va construir, com vivien, situacions quotidianes, com era la vida diària dels adults i dels nens.
<p>APARTAT 2 LA II GUERRA MUNDIAL, la invasió alemanya:</p>	
C1	<ul style="list-style-type: none"> - Situar al mapa el poble: Saint-Pourçain-sur-Besbre, dins la regió a la qual pertany.
C2	<ul style="list-style-type: none"> - Comentar aquest text: <p>“ Ens van fer aturar davant del portal d'un edifici gran. <i>Hôpital Général</i>, diu al frontó. Ens van fer travessar el pati, vam baixar al soterrani per una escala de ciment. Un parell d'infermeres, un altre parell de germanes de la caritat. les sales de les dutxes. Vam fer un sospir d'alleujament, feia setmanes que no ens podíem rentar com Déu mana. Ens va semblar agradable, l'acollida. mentre esperàvem que ens arribés el torn, el baf calent que havia omplert el soterrani ens va relaxar els múscles... Vam anar sortint de les cabines. No teníem res per eixugar-nos, i el que havia estat calor agradable de l'aigua damunt del cos aviat canviava de signe, i el fred començava a enganxar-se a plaques damunt la pell”.</p> <p><i>L'aiguamort a la ciutat. de Teresa Juvé. pàg 40</i></p>
C10	<ul style="list-style-type: none"> - Aquest text ens pot aportar una idea clara de com va ser l'arribada a l'hospital de Saint-Pourçain-sur-Besber. Quines sensacions té la Teresa quan exposa aquest text - En el documental, la Teresa ens explica com obtenen ajuda dels veïns. Podries explicar en que consistia? - D'aquest gest, en podríem dir solidaritat? Per què? - Què va ajudar a la Teresa, a aconseguir ajuda per part de l'Ajuntament? - Creus que si ella no hagués fet ús de la seva iniciativa, l'ajuntament els hagués donat el que els pertanyia? - Com podríem catalogar el fet de que l'ajuntament no oferís als refugiats el que els pertocava?

	<ul style="list-style-type: none"> - Actualment, és un fet freqüent? Què en penses? Quins creus que són els motius de la corrupció? - Quina valoració crítica en fas d'aquesta injustícia?
C1	<ul style="list-style-type: none"> - Situar Toulouse al mapa. - Dibuixar el recorregut que van fer des de Saint- Pourçain-sur-Besbre a Toulouse.
C4 C13	<p>- Comentar aquests textos:</p> <p>“I has de cercar feina, i en trobes com a serventa en una casa gran on s’han refugiat varies famílies de jueus acabalats; i quan ells aconseguen de poder traslladar-se a Espanya, en trobes una altra com a dona de fer feines a ca un carnisser del carrer de Llenguadoc (...)”. <i>L’aiguamort a la ciutat. de Teresa Juvé. pàg 195</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Creieu que el treball ajuda a la integració a la societat? - Quines feines són les que fan els exiliats o immigrants, habitualment? - Ho trobes just? <p>“Però Tolosa és ciutat universitària i no et costa gens de matricular-te a les classes que es donen a la tarda. I allà coneixes professors, dels quals te n’adones de pressa que no estan gens d’acord amb el que passa a França, i estudies els escriptors francesos del XVIII, i allà pots fer la saberuda tot discutint a classe les seves idees.(...)”. <i>L’aiguamort a la ciutat. de Teresa Juvé. pàg. 40</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Què li va permetre inscriure’s a la facultat? - Com valores aquesta iniciativa? Quines habilitats i valors podries atribuir a la Teresa?
C2	<p>“ I passarà un temps i un dia, quan els exèrcits nazis començaran a envair França, decidiràs fugir a peu cap el sud del país amb la mare i la germana i no t’aturaràs fins que no hauràs arribat a la ciutat de Tolosa de Lengadoc”(…) <i>L’aiguamort a la ciutat. de Teresa Juvé. pàg 195</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Per quin motiu els nazis van envair França? - Fins on va arribar l’exèrcit alemany de Hitler?

APARTAT 3 LA RESISTÈNCIA

C4 C9 C11	<p>En el documental, la Teresa ens parla de la resistència i com ella decideix formar-ne part. També ho trobem en aquest text.</p> <p>“Aquesta guerra no és la nostra guerra, filla meva“(…) “I un dia arribes a classe i t’anuncien que aquell noi saberut amb el qual discuties, la Gestapo l’ha mort d’un tret al cap dins d’un portal on l’havien arraconat quan el perseguïen.”(…) “Llavors, sense dir res al teu pare, decideixes que aquella guerra, sí, és la teva guerra”. (…). <i>L’aiguamort a la ciutat. de Teresa Juvé. pàg. 196.</i></p> <p>- Quins fets, creus que van fer canviar d’opinió a la Teresa?.</p> <p>“ I gràcies als teus professors no et costa res integrar-te a la Resistència, i te n’adones que, de fet, has entrat a formar part de les anomenades Forces Franceses de l’Interior (FFI) (..) I t’hi trobes proveïda del grau de capità, amb sou i tot, malgrat les teves propostes de pur desinterès (...).I durant més de dos anys formaràs part de la Resistència, carregada de missatges i de cartes i sortejant perills que de vegades no hi són, però que d’altres es troben allà, al bell mig del teu camí.(...).<i>L’aiguamort a la ciutat. de Teresa Juvé. pàg 196</i></p> <p>- Busqueu informació sobre la FFI i quina funció tenia.</p>
C4	<p>La Teresa ens explica que les forces italianes controlaven tota la “Côte Azur”. La Teresa i el grup de nens passaven unes vacances per fer salut, en un hotel dirigit per un senyor que estava en contacte amb l’exèrcit anglès.</p> <p>Quan les forces alemanyes van ocupar la Côte Azur, la Teresa que sabia alemany perquè l’havia estudiat, va simpatitzar amb un soldat alemany que li va dir.” estem organitzant la defensa de la Côte Azur”. Ella li van falta cames per explicar-ho al senyor de l’hotel que tenia contacte amb Londres. Així que van ordenar evacuar tot l’hotel i els veïns. Aquella mateixa nit hi va haver un bombardeig.</p> <p>La Teresa diu que va ser la seva feina important com a membre de la Resistència.</p> <p>- Quins valors tenia la Teresa per estar tan segura del que havia de fer? - Quines conseqüències va tenir la seva acció? - Creieu que la seva valentia, va ajudar-la? Per què?</p>

APARTAT 4. INTEGRACIÓ A LA VIDA FRANCESA	
C2	<p>Ningú, dels exiliats, volia tornar a Espanya, la sentien llunyana, i es van incorporar a la vida francesa.</p> <p>“ Vaig declinar la nacionalitat francesa. Tot el que he fet , ho he fet pel meu país”.</p> <p>Aquesta afirmació, denota un caràcter especial a la Teresa.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Com definiríeu el caràcter de la Teresa?. <p>El retrobament amb el seu germà i el seu pare la reconforta, i junts emprenen un destí per sortir de la misèria i dignificar el seu treball. La Teresa en el documental ens explica que ella i el seu germà Antonio fabricaven sabates. El cuir els subministrava un soldat “maqui”.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Podeu buscar informació sobre els maquis, qui eren i quina funció tenien. - El fet de reunir-se amb la seva família, va donar a la Teresa un objectiu a la vida per sortir de la misèria. Per què creus que és important el reagrupament familiar per a els exiliats?
C4	<p>El fet d’haver estudiat, a la Teresa, li va facilitar el treball. Podia donar classe a l’institut i a la facultat.</p> <p>La seva superació contínua és una mostra de valentia i persistència.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Expliqueu per què la persistència pot ajudar a obrir camins de superació. - Desenvolpeu la hipòtesi: “La dificultat genera imaginació”
C1 C11	<ul style="list-style-type: none"> - Situeu al mapa el poble on anaven a passar l’estiu: Colliure. - Quin poeta espanyol està enterrat al cementiri de Cotlliure? Per què? Busqueu algun dels seus poemes i llegiu-los en veu alta.
C12	<ul style="list-style-type: none"> - Us proposem que feu un mapa conceptual o esquema d’aquesta etapa de la seva vida, segons el que explica la Teresa al documental.

C4	La Teresa coneix a Josep Pallach a Colliure i al cap de dos mesos es van casar.
C10	Tots dos van treballar com a professors en un institut gràcies a la coneixença d'un director. Varen estrenar un institut nou amb un pla experimental: institut mixt.
	- Busqueu informació sobre el sistema educatiu durant la 2a República a Catalunya.

APARTAT 5 EL RETORN

C10	El retorn a Catalunya al cap d'uns anys va significar per a ells tornar a casa.
C11	<ul style="list-style-type: none"> - Quants anys van estar vivint a l'exili? - Busqueu informació sobre altres persones exiliades o fills d'exiliats i expliqueu com va ser el seu retorn a casa. <p>Van trobar feina en una escola d'estiu a Roses. Però, al cap de pocs dies la Guàrdia Civil els va a buscar amb "una orden de busca y captura" a Josep Pallach.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Què significa aquesta expressió "una orden de busca y captura"? - Quina conseqüència va tenir? - Qui va conduir a la presó a Josep Pallach? <p>Per sort, gràcies a la influència d'un exministre alemany, Pallach surt immediatament de la presó. "En Josep Pallach no el volem a la presó, aquest home sortirà de seguida" - va dir l'exministre alemany. I així va ser.</p> <p>Josep Pallach i la Teresa van treballar com a professors a instituts i a la facultat. Van poder refer la seva vida després d'un llarg exili. Sempre van tenir ben present la injustícia i la duresa que representa viure a un país que no és el teu per motius polítics, socials o econòmics.</p>

C4	<p>JOSEP PALLACH</p> <ul style="list-style-type: none"> - Busqueu informació sobre Josep Pallach, com a pedagog i polític. - Què ha representat Josep Pallach per la cultura catalana.
----	--

APARTAT 6 - L'EXILI AL MÓN, AVUI

C3

C5

C10

C13

- Fer una recerca dels països del món on es produeix el fenomen de l'exili massiu actualment i situar-ho en un mapamundi.
- Comparar la situació dels refugiats de la Guerra Civil amb altres refugiats actuals per exemple els refugiats de Síria o altres països.
- Buscar informació i llisteu algunes de les causes que provoquen la emigració.
- Fer un recull de vivències, a través d'entrevistes, dels alumnes del centre que la seva família ha emigrat del seu país.
- Fer una exposició de fotografies dels refugiats de la guerra civil i els actuals.
- Fer un seguiment periodístic de notícies relacionades amb els exiliats.

MESURES D'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT

Atès que és una activitat molt transversal, es pot treballar en grups heterogenis. Les diferents activitats són compatibles als diferents nivells d'aprenentatge del grup.

PROPOSTA DE SORTIDES

Museu de l'Exili a la Jonquera
Platja d'Argelès sur Mer (França)
La Maternitat d'Elna (França)
Camp de refugiats de Ribesaltes (França)

LECTURA RELACIONADA AMB EL DOCUMENT AUDIOVISUAL

Llibre de Teresa Juvé. "L'Aiguamort a la ciutat". Editorial Rúbrica. 2005.

MEMÒRIES DE L'EXILI: TERESA JUVÉ

PROPOSTA
DIDÀCTICA

4 ESO

La Guerra civil espanyola 1936-1939
Fugir de la dictadura franquista

